

Згідно законодавства

Конституцією України встановлено, що державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Розвиток і збереження мов в Україні належить до пріоритетних завдань сучасної етнокультурної політики держави. Проблеми функціонування української мови як державної мови в Україні, мов національних меншин є частиною загально-державної політики. Від успішного вирішення мовних питань залежить динаміка економічного розвитку держави, гармонійний розвиток суспільства, політична стабільність і єдність в Україні

Питання мовної політики в Україні регулюються також іншими конституційними нормами. У статті 24 Конституції України закріплено недопустимість привілеїв чи обмежень за мовними ознаками.

Окремі статті Конституції містять вимоги про обов'язкове володіння державною мовою Президентом України, професійними суддями, суддями Конституційного Суду.

У законодавстві України передбачена також вимога володіння українською мовою в обсязі, достатньому для спілкування особами, які стають громадянами України.

Статтею 92 Конституції України встановлено, що порядок застосування мов в Україні визначається виключно законами.

Чинне законодавство про мови в Україні

- Конституція України (ст. 10)
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII від 25.04.2019 (набув чинності 16 липня 2019 року)
- Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 №10-рп/99 про офіційне тлумачення положень статті 10

Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови)

- Європейська хартія регіональних мов або мов меншин Дата набуття чинності: 01.01.2006
- Указ Президента України “Про Концепцію державної мовної політики” від 15.02.2010
- Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 (ст. 7)
- Конвенція ООН “Про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти”
- Закон України Про національні меншини в Україні
- Закон України “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993
- Закон України “Про державну службу” від 10.12.2015 чинне законодавство про мови в Україні:

Закон про мову: що він регулює ?

Мова – не просто засіб спілкування, а одна з підвалин національної ідентичності й державної єдності

Головний зміст цього об’ємного закону можна звести до простої формули: він гарантує, що кожна людина в Україні може отримувати інформацію та послуги українською мовою в усіх публічних сферах. Власне, це впливає з вимоги статті 10 Конституції, де прямо сказано: «Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Документ докладно визначає, як саме захищається право на українську мову в кожній публічній сфері, як громадянин може оскаржити порушення цього права і які санкції чекають на порушників. Крім того, він вносить зміни в 45 інших законів, узгоджуючи їхні норми з новоприйнятим документом.

Статус української мови

Статус української мови як єдиної державної і офіційної мови в Україні визнається елементом конституційного ладу, зумовленим державним самовизначенням української нації. Українська мова визначається мовою міжетнічного спілкування, фактором єдності та національної безпеки України.

Мова громадянства

Кожен громадянин зобов'язаний володіти державною мовою. Держава забезпечує кожному громадянину можливості для опанування мови в закладах освіти всіх рівнів, а також організовує безкоштовні курси української мови для дорослих.

Закон не утискає права національних меншин

Закон жодним чином не обмежує права дітей з національних меншин вивчати рідну мову, він лише говорить про те, що вивчення державної мови є обов'язковим. І це, як вважає, наприклад, директорка Європейського центру з питань меншин Тове Маллой, в інтересах самих дітей. Вони захочуть вступити до українських вузів, працювати на державній службі. Незнання української мови на державному рівні може стати серйозною перешкодою.

Актуальність проекту для багатоетнічного Закарпаття

«У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Імперії це й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються»

Ліна Костенко

Мовне питання в Україні сьогодні є важливою складовою широкої проблеми – української ідентичності, позаяк багато хто вважає мову підґрунтям цієї ідентичності. В Україні проживають представники понад ста національностей та етнічних груп.

Зокрема, росіяни, білоруси, євреї, кримські татари, молдовани, поляки, греки, угорці, румуни, чехи, словаки, болгары та інші. Уся історія і культура цих народів, духовне і матеріальне життя найтіснішим чином пов'язані з українською землею, її географічними умовами. На Закарпатті функціонує 118 освітніх закладів із мовами національних меншин. Найбільше угорськомовних – 76, а також 23 – двомовні (українська та угорська). Один заклад освіти є зі словацькою мовою навчання, один – із російською та 12 закладів освіти із мовами національних меншин, 5 двомовних шкіл. Не є виключенням і Виноградівщина. Це полетнічний і полікультурний район в якому понад 70 % становлять українці, 26%-угорці, 1% росіяни, 1 % роми і 2-% представники інших національностей. Так історично склалось, що тільки у 1945 Закарпатська область ввійшла до складу УРСР тому місцеві жителі рвно оберігають мову, традиції, побут і культуру своїх предків. Україна як багатонаціональна держава, забезпечувала однакові можливості для всіх національностей і робила все для уникнення міжетнічних конфліктів між ними. Мовна стаття нового Закону “Про освіту” отримала значний резонанс в громадах, де компактно проживають українські громадяни угорської національності. Переважно так сталося через те, що деякі українські та закордонні політики поширювали міфи і спотворену інформацію стосовно мови викладання в школах національних меншин. чим дезінформували населення Це привело до напруженої ситуації в районі. як серед викладачів та учнів шкіл так і серед широких верств населення. Більшість з них вважають що вивчати українську мову, читати українську книгу та співати українських пісень треба обов'язково і робити це за допомогою якісного контенту та популяризації мови через книги, кіно, анімацію, театр, телебачення, створюючи бренд "української мови" та робити його мовою міжетнічного спілкування. У прикордонних з Угорщиною селах жителі громад не дивляться українські канали, працюють тільки угорські телеканали тобто відсутня об'єктивна інформація щодо мовної політики дкржави стосовно представників нацменшин.. Рівень знань української

мови у жителів цих громад низький, адже побутова мова - угорська, українську мову вивчають у навчальних закладах а також додатково можуть отримати знання у публічних бібліотеках громад у фондах яких наявна література на українській мові для всіх вікових груп. В угорськомовних селах не звучить українська мова, тому після закінчення школи молоді важко асоціюватись в українськомовному середовищі і вони покидають країну. Тому знаючи цю проблему не з чужих слів, працівники бібліотек з компактним проживанням етнічних угорців активно включились у реалізацію проекту. Вільно володіючи двома мовами, маючи доступ до всевітньої інтернет-мережі їм вдавалось ефективніше і оперативніше доводити до своїх односельців об'єктивну інформацію. Вся робота з даного напрямку була систематизована у грантовому проекті «Найміцніший кордон – державна мова». який Виноградівська районна централізована бібліотечна система реалізовувала протягом травня- жовтня 2019 року. Проект реалізовувався у рамках програми «Створюємо інноваційний культурний продукт» оголошеного «Українським культурним фондом» у 10 –ти бібліотеках-філіях з компактним проживанням нацменшин для різних вікових груп: ЦРБ м. Виноградів, бібліотеки-філії сіл Шаланки, Нове Село, Дюла, Вербовець, Тисобокень, Пийтерфолво, Теково, Вілок, смт Королево.

Бібліотекарі взяли собі за мету:

1. надання об'єктивної та повноцінної інформації представникам нацменшин про мовну політику держави; створення майданчиків для діалогу;
2. залучення представників нацменшин до обговорення важливих суспільних подій регіону та країни;
3. заохочення їх до вивчення, навчання та спілкування українською мовою як мови міжетнічного спілкування;
4. залучення представників нацменшин до різноманітних просвітницьких заходів з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Бібліотекарі за допомогою якісного контенту та популяризації мови через книги, інформаційні матеріали, веб-

блоги, просвітницькі заходи... створили такий собі бренд “української мови”. Адже вважають, що багатовікові традиції проживання різних етносів разом, дає великі шанси на зміцнення української нації і єдності у районі. Таким чином, бібліотеки Виноградівщини стали своєрідною силою, що формує об’єднуючий дух у громадян різних етнічних груп. Завдяки втіленню проекту «Найміцніший кордон – державна мова» створені умови для розширення функціонування української мови серед представників нацменшин району.

- Доказом служать створені **«Центри української культури»** та **міні-музеї** на базі вище вказаних бібліотек. Вже сама назва «Вивчай, читай, слухай, дивись українське» має дієвий характер, що заохочує користувачів бути не вільним споглядачем, а учасником інтелектуального процесу. Протягом червня-липня при 10-ти бібліотеках РЦБС відбулись презентації центрів
- Основна ціль – ознайомити відвідувачів з мовною політикою держави, історико-культурними надбаннями багато-національної України її традиціями, обрядами, звичаями, оберегами, усною народною творчістю, творами українських письменників.
- Це постійно-діючі виставки, які регулярно поповнюються новими матеріалами, видозмінюються відносно часу та історичних подій у нашій державі
- Зокрема, у розділі «Слухай» читач знаходить відомих композиторів та їх твори (від класики до сучасності);
- розділ «Читай» представляє серію книг – нариси з історії української культури, твори класиків та сучасних письменників України.;
- у розділі «Дивись» відвідувач бібліотеки ознайомлюється з книгами за мотивами яких відзняті художні/документальні фільми. Доповненням до розділу є вебліографічний список найкращих українських фільмів за мотивами книг.

- розділ «Вивчай» демонструє словники та енциклопедичні видання.

Вони стали центрами спілкування, де жителі громад діляться своїми думками і відношенням до української мови як мови міжетнічного спілкування. Тут вони дискутують, відкривають нові імена сучасних українських письменників, сучасну музику із задоволенням переглядають фільми по творах українських письменників, а також знайомляться із буклетами «Новий закон «ПРО ОСВІТУ»: що він змінює для шкіл з угорською мовою навчання?», буклетами «Літературна мова, суржик і діалект. У чім різниця?», «У світі фразеологізмів. порівняння українських і угорських висловів», QR кодами з посиланням на блог «Українська як іноземна», сайт Виноградівської районної централізованої бібліотечної системи <http://vin-library.org/>. Матеріалами Центру скористалися понад 1000 осіб з яких книгу на українській мові обрало 457 користувачів різних вікових категорій.

Як результат розвивається інтерес і повага до державної мови, відчувається бажання спілкуватись українською мовою на побутовому рівні; відбувається міжкультурний діалог і взаємозбагачення двох культур.

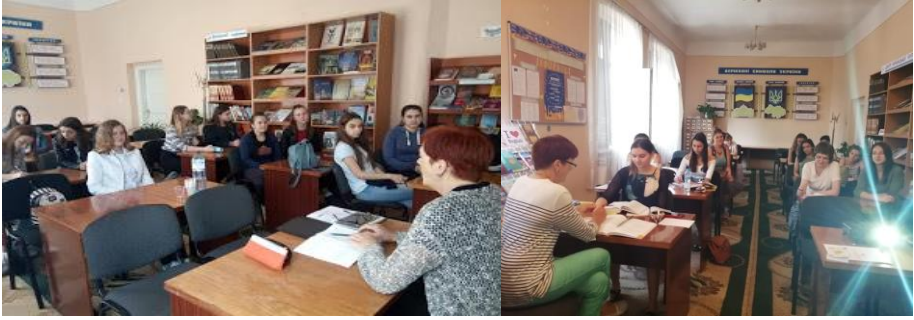
Ефективно працювали безкоштовні курси вивчення української мови мета яких- надати консультативну допомогу юнакам і юнкам з числа представників нацменшин для успішної здачі ЗНО з української мови, занурити слухачів курсів у стихію української мови, надати м оживість використання української

мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, сприяючи розвитку комунікативних можливостей.

Протягом травня жовтня при центральній районній бібліотеці та бібліотеці-філії смт Вілок працювали курси вивчення української мови де 30 юнаків і юнок щотижня по 2 год займались на курсах.

Викладачачі: вчитель-методист української мови та літератури Осадча Надія Миколаївна та вчитель української мови та літератури Тисобикеньської ЗОШ Бабінцу Аніка Адальбертівна проводили заняття згідно програми Зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури для осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної середньої. Для слухачів були закуплені перша і друга частина навчальних посібників Авраменко О.М. Українська мова і література, тренажер з української мови. По завершенню курсів слухачі отримали книги в подарунок щоб вони і надалі змогли самостійно готуватись до здачі ЗНО і по закінченню навчального року успішно здати ЗНО з української мови і літератури. (Див. програму занять. Додаток 1).

З перших днів впровадження проекту ми пересвідчилились, що молодь із задоволенням відвідує курси адже без додаткової підготовки їм було б важко здати ЗНО. Це надало можливість вдосконалити мовні навички, підготувати юнаків і юнок для здачі ЗНО, покращити спілкування українською, щоб успішніше соціалізуватись в українськомовному суспільстві, отримати можливість працевлаштування в Україні. Чимало зусиль у втіленні проекту прикладено для того щоб молодь сприймала українську мову як мову успішних людей, які зможуть жити і творити в Україні, планувати своє майбутнє в країні де народились, а не ставати наймитами на чужій землі. Закінчення курсів сприйняли із жалем, бо саме через таке навчання вони зможуть успішно здати ЗНО з української мови і літератури. Вирішили спробувати продовжити навчання на курсах на волонтерських засадах.

З метою прищеплення дітям різних вікових категорій, з числа нацменшин поваги і зацікавленості до української мови, бажання вчити і володіти нею, при бібліотеках-філіях с. Нове Село (60% угорців) і с. Шаланки (95% угорців) створені лялькові театри «Ластівка» та «Дзвіночок» за участю учнів молодшого та середнього шкільного віку з числа представників національних меншин. Вистави лялькових театрів проводилися українською мовою для вихованців дитячих садочків, на днях села, фестивалях, літніх таборах відпочинку, фестивалях. Саме в ігрові форми мова легше засвоюється, є можливість зацікавити як учасників так і слухачів до вивчення української мови, фольклору. Учасниками лялькових театрів стало 25 діток молодшого та середнього шкільного віку. Протягом звітнього періоду було проведено 20 вистав за мотивами казок «Колобок», «Ріпка», «Лисиця і журавель», «Ворона та лисиця», «Троє поросят», «Червона шапочка», які переглянули понад 1000 глядачів.

Як результат роботи лялькових театрів: діти долучаються до багатогранного фольклору народів світу та України, розвивають мовлення українською мовою, артистизм, почуття колективізму і бажання розвивати знання української мови Ляльковий театр їм близький, зрозумілий, доступний. Однак не можна розглядати ляльковий театр тільки як розвага. Він формує у дітей ставлення до навколишнього, характер, інтереси. Умовність лялькового театру близька і зрозуміла дітям, вони звикли до неї у своїх іграх тому діти швидко приєднувались до вистави: відповідали на запитання ляльок, виконували їх доручення. Граючись з ляльками діти придумували свої розповіді, що сприяло розвитку української мови, творчих здібностей, умінню спілкуватись один з одним.

Хоч проект завершився однак робота лялькових театрів продовжується. Щоденно кількість бажаючих стати учасниками лялькових театрів зростає, а отже зростає кількість бажаючих вивчати українську мову граючись, бо це цікаво, захопливо, заворожуюче.

З метою підвищення престижу, перспективності й авторитетності державної мови як інструменту досягнення успіху й добробуту, зміцнення національної безпеки у партнерстві відділом культури Виноградівської РДА, відділом освіти, молоді і спорту Виноградівської РДА, районним центром позашкільної роботи з дітьми, Виноградівською міською радою, міським будинком культури, загальноосвітніми школами району, дошкільними навчальними закладами, громадською організацією «Спілка угорських бібліотекарів Закарпаття», культурологічними товариствами. проведено 19 інформаційно-просвітницьких заходів в якому взяло участь 941 різних за віком і національністю осіб. Узгодження спільних дій в рамках реалізації проекту відбулось на організаційних зборах, а також на засідання за «круглим столом» «Неформальні засоби навчання і популяризації української мови, як мови міжетнічного спілкування серед представників нацменшин».

Проведені заходи

Флешмоб «Вишиванка єднає» мета якого – звернути увагу жителів багатонаціонального міста Виноградів до вишиванки як генетичного коду нації, популяризація вишиванки серед різних вікових категорій населення.

Бібліотека-філія для дітей смт. Королево (50 % населення угорці) під час літніх канікул провела **читацький марафон для дітей «Книга збирає друзів»** мета якого – ознайомлення та заохочення дітей з числа представників нацменшин до читання української книги. У результаті проведеного заходу діти були ознайомлені з умовами літнього читацького марафону, отримали широкий вибір дитячої літератури для участі у марафоні, по завершенню якого переможці у вересні отримали призи.

Тут же для дітей з числа представників нацменшин **проведено мовний тюнінг «Нова доба, нового прагне слова»** під час якого в ігровій формі зацікавлювали дітей милозвучністю

української мови використовуючи різноманітних настільні гри, комп'ютерні технології, конкурси та розваги.

Бібліотека-філія с. Нове Село спільно з активом села з метою відстоювання і захисту своїх конституційних прав провели правознавчий пікнік **«Вчимося бути громадянами»** Завідуюча бібліотекою ознайомила дітей з основними положеннями Конвенції ООН про права дитини. Конвенція містить 54 статті, в яких наведено 40 прав, якими має бути наділена дитина. Документ ратифікували 193 країни. У межах роботи української влади щодо поширення і закріплення в країні основних

принципів Конвенції у 1993 в Києві було створено Всеукраїнський комітет захисту дітей. У квітні 2001 ВРУ прийняла Закон «Про охорону дитинства», положення якого повністю відповідають міжнародній угоді. У 2003 та 2005 роках українські парламентарі ратифікували ще 2 додаткові до Конвенції протоколи: щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, а

також щодо участі у збройних конфліктах. Участь у заході взяло 47 осіб при запланованих 30-ти.

«За міжнародну злагоду та порозуміння» під таким девізом 25 жовтня 2019-го на центральній площі міста працівниками публічних бібліотек Виноградівської РЦБС був проведений **фестиваль національних спільнот “Простір єдності”**. Організатори в креативний спосіб зайнялись популяризацією звичаїв та традицій національностей, що проживають на території Виноградівщини, створили неформальну міжкультурну комунікацію, презентували творчі надбання багатонаціональної Виноградівщини. Даний фестиваль довів, що Закарпаття унікальний куточок України, Недарма є приказка: «Хто не побував на Закарпатті – той не бачив України і не побував у центрі континентальної Європи. Фестиваль засвідчив, що Закарпаття – відчинені ворота до чотирьох держав європейського союзу, вдало розміщене перехрестя торгівельних і економічних шляхів. Продовж віків край належав різним імперіям, але в усі часи був толерантним і шляхетним де вільно і дружно проживали представники багатьох національностей. Даний фестиваль акцентував увагу на наступному – на Закарпатті проживають представники понад 30 релігійних конфесій і 100 національностей, вдало сполучились представники східної і західної культур. Тому місія Закарпаття у процесах транскордонного співробітництва є особливою.

З метою підтримки, вивчення, розвитку української мови серед представників нацменшин, у бібліотеці-філії с. Вербовець проведено **гру-квест «Лінгвістичний марафон»**. В заході взяли участь 26 представників нацменшин. Більшу кількість жителів громади становлять угорці в саме тому ігрова форма вивчення української мови є повчальною і цікавою. На учасників гри чекали завдання на 6 станціях: Станція «Кросфорд», «Символи України», «Поетична Україна», «Фольклорна», «Загадкова», «Розумники», на яких кожен з них мав змогу показати свої знання: про символи України, знання українських пісень, віршів, загадок, мультфільмів.

За кожне правильно виконане завдання вони отримали солодощі і призи. По закінченню більшість учасників висловили бажання проводити побільше таких заходів, бо завдяки їм вивчати мову легко і цікаво.

З метою виховання національної свідомості, ознайомлення з літературними надбаннями українських письменників, вдосконаленні інтелектуального, моральноетичного стану дітей багатоетнічного району зав. бібліотекою-філією с. Дюла Мазар Е. проведено флешмоб «#Читай_українське». В населеному пункті 90 % становлять угорці.

З метою утвердження державного статусу української мови, підвищення рівня мовної освіти й культури, удосконалення навичок майстерного володіння словом, а також виявлення серед учнів з числа представників нацменшин справжніх знавців української мови 13-го вересня в бібліотеці філія с. Шаланки проведено конкурс серед представників нацменшин на краще знання української мови «Юний мовознавець».

На заході панував дух суперництва, адже учнів було поділено на дві команди «Мовоєднавці» та «Соняшник». Учні 7-Б класу Шаланківської ЗОШ показали хороші знання з української мови.

В ході турніру змагалися не тільки команди разом, але й капітани в конкурсах «Скоромовки», "Читці". Командам були запропоновані конкурси на знання української мови та літератури, українських народних пісень.

Турнір пройшов під гаслом «Українська мова – символ єднання нації».

За сприяння Виноградівської міської ради та Українського культурного фонду у м. Виноградів протягом трьох днів (21-23 серпня) проходив **літературно-мистецький фестиваль молодих авторів «Карпатський пегас»**.

В рамках програми 22 серпня у міському будинку культури відбувся майстер-клас для виноградівських авторів-початківців від відомих письменників України та зарубіжжя, а саме: літературного критика та есеїста – Баран Є.М. письменника; журналіста, громадського діяча і видавця, члена Національної спілки журналістів, України, Національної спілки письменників – Пантюк С.Д.; українського поета, лауреата літературних премій, голови Кіровоградської обласної організації НСПУ, члена Національної спілки журналістів України – Косенко О.І.; члена Національної спілки письменників України, лауреата міської премії ім. І. Франка – Бреславська С.Ю.; поета, голови Косівського письменницького осередку – Шкурган В.І.; Доктора історичних наук, професора УЖНУ, письменника, журналіста, члена Національної спілки письменників України – Федака С.Д.; чеської русинської поетеси Лесі Адамової-Стецович із м. Брно. Модератор заходу – директор міського будинку культури, депутат Виноградівської

міської ради Гал С.М. Мета майстер-класу виховання національної свідомості дітей і молоді багатоетнічного району, шляхом ознайомлення з літературними надбаннями українського народу, спілкування і отримання методичних рекомендацій на майбутню творчу діяльність від метрів української літератури, формування творчої особистості, залучення молоді до літературної діяльності. Тут же відбулася презентація 5-го випуску дитячого альманаху «Дарунок дитячих сердець» виданої за сприяння міської ради. Декламуючи свої вірші чи прозу творчо обдарована молодь змогла почути поради і рекомендації від гостей фестивалю. Саме від них поступила пропозиція, що на майбутнє твори написані на угорській мові необхідно переластити на українську мову, а ще краще пробувати писати вірші українською мовою.

Продовження фестивалю відбулось на центральній площі міста де у відповідних тематичних локаціях проводились різноманітні інтелектуально-розважальні ігри.

«Містечко майстрів» – майстер-класи: «Вироби з бісеру», «Кулони та обереги для захисників Вітчизни».

«Відкрита бібліотека» – конкурс на краще декламування власних віршів, вправи та літературно-інтелектуальні ігри для розвитку мовлення.

«Дитячий майданчик» – малюнок на асфальті «Цікава абетка» та фейс-арт.

Учасники фестивалю надовго запам'ятають цікавий і змістовний фестиваль адже їх спілкування з відомими письменниками України та зарубіжжя збагатило їх знаннями, поради і побажання метрів літератури обов'язково будуть враховані в їх подальшій літературній творчості.

З метою популяризації української культури, мови та мистецтва, поширення інформації про безмежні ресурси та потенціал України з 7 по 11 серпня у бібліотеці-філії с. Тисобикень

для представників нацменшин **пройшов Тиждень українського кіно** під відкритим небом. Однак менталітет жителів села не дозволив провести під відкритим небом, а проводили показ у приміщенні бібліотеки.

В рамках Тижня українського кіно демонструвались такі фільми:

7 серпня «Іван Сила» – український дитячий художній фільм режисера Віктора Андрієнка. Знятий за книгою Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу».

8 серпня фільм «Сіроманець» за мотивами повісті М.Вінграновського «Сіроманець»

9 серпня «Тарас Бúльба» – драматичний фільм 2009 р. режисера Володимира Бортко, знятий за мотива-ми однойменної повісті Миколи Гоголя.

10 серпня фільм «Наталка-Полтавка» створений за однойменною п'єсою Івана Котляревського. «Наталка-Полтавка» – український художній фільм режисера Іва-на Кавалерідзе.

11 серпня «Гуси лебеді летять» – український художній фільм, екранізація однойменної повісті Михайла Стельмаха.

В ході перегляду зав.бібліотекою-філією проводила переклад незнайомі вислови фільмів з української на угорську мову. Глядачі позитивно сприйняли українське кіно – залишаючи схвальні відгуки, задавали питання, а деякі з них висловлювали інтерес до української історії та культури. Багато для кого з відвідувачів тиждень українського кіно значно розширив знання про Україну та навіть зламав ряд стереотипних уявлень про неї.

24 вересня завідуючою бібліотеки-філії села Теково Параска С.М. спільно з активом бібліотеки провели **акцію «Знищимо суржик та ненормативну лексику».**

Основна мета акції – показати негативний вплив суржика та ненормативної лексики на чистоту української мови, розширення функціонування української мови серед дітей представників нацменшин і не тільки, виховання культури спілкування літературною мовою. Всі присутні на заході і не тільки отримали буклети «Літературна мова, суржик і діалект. У чім різниця?»

Цікавою і багатолюдною була інформаційно-просвітницька **акція «RE-формуєшь Європейцем»** яка проходила на

центральній площі міста Виноградів Мета: поглибити знання представників нацменшин про країни Європи, які входять до складу ЄС, Інформувати містян про захист прав національних меншин у країнах Європи, підкреслити приналежність нашої держави до європейської сім'ї народів і безперечність її європейського вибору в майбутньому; розвивати громадянську позицію, причетність до європейських цінностей, пізнавальну активність, логічне мислення; виховувати повагу до

національних, духовних, культурних надбань європейських народів, свідомого громадянина України та Європи.

«Хто любить, знає рідну мову, тому вона всміхнеться» – під таким девізом 22 жовтня у читальній залі Виноградівської ЦРБ відбувся **районний конкурс серед представників нацменшин на предмет кращого знання української мови**. Учасниками мовного турніру стали учні 5-7 класів, з числа яких були сформовані дві команди «Оберіг» та «Калина».

Основна мета: повторити і закріпити знання української мови, усної народної творчості, збагачувати словниковий запас учнів; розвивати логічне та образне мислення, пам'ять, увагу, спостережливість, кмітливість; виховувати культуру мовлення, любов до рідної мови, бажання розмовляти рідною мовою, згуртованості та відповідальності за спільну справу, а також виявлення серед молоді справжніх знавців рідної мови.

Хороші знання учасники змагання виявили у таких конкурсах, як «Мовне асорті», «Словникар», «Скажи без затримки», «Читці», «Пісня – душа народу», «Конверт». Завдання для конкурсу розроблялися таким чином, аби перевірити знання мови на усіх її рівнях. Це дало змогу побачити культуру мовлення учасників, їхню ерудованість, словниковий запас та обдарованість. Найскладнішими для учасників стали конкурси «Цікавий наголос» (завдання: правильно наголосити слова), «Переговори сусіда» (зачитування скоромовок). Яскравим і незабутнім став конкурс «Народ сміється – душа радіє», де проявили талант у читанні гуморески та акторських здібностей.

У ході змагання підбадьорювали учасників пісню та віршами Дівчина-мова - Михайлянич Кароліна та Україночки - Мирослава та Мар'яна Лемак.

Змагання завершилося підведенням підсумків усіх конкурсів компетентним журі у складі директора Виноградівської ЦБС – Вашкеба К.Г., вчителя української мови Осадча Н.М. та бібліотекаря Виноградівської гімназії - Довжанин Г.Ю., яким було визначено переможців конкурсу - команда «Калина», також у ході змагання журі відзначили заохочувальними призами найактивніших учасників.

В цілому районний конкурс на кращого знавця української мови пройшов дуже насичено та цікаво. Учасники дізналися багато нової інформації, перевірили та збагатили власні знання рідної мови, виявляли надзвичайну активність та зацікавленість, отримали багато позитивних емоцій і подарунки: кружки з надписом «Найміцніший кордон- державна мова» а також майки з надписами «Читай,слухай українське», закуплених у рамках проекту, а також смакували фруктами та солодощами.

Щодня ми намагаємось сформувати певні уявлення та поняття з рідної мови. Як урізноманітнити форми роботи? Як зацікавити, запалити вогник поваги до української мови, традицій і водночас допомогти в навчальному процесі серед представників нацменшин?

З метою розширення уявлення дітей про українську народну казку, дитячі вірші, поглиблення та прищеплення любові до української мови та вміння робити висновки 21 жовтня для представників нацменшин села Пийтерфолво (70% угорськомовне населення) організовано **казковий майданчик «Граємо і навчаємось із дитячими віршиками»**.

Протягом роботи казкового майданчику діти мандрували книжковими станціями. Першою зупинкою стала «Весела абетка», на якій учасники за допомогою віршів та малюнків, відгадували назви тварини або предметів називаючи їх українською мовою. Друга станція - «Хто я?» : - відгадували загадки, третя станція «З якої казки?» - дітки відгадували казкових героїв, які зав.бібліотекою-філією представляла із зачарованої валізи, четверта станція «Голосне читання віршів на швидкість», п'ята станція «Казкова вистава», де дітки відпочивали та дивились інсценізацію української народної казки «Ріпка». Завершальна зупинка - інтелектуально- розважальна «Relaxing stop».

Під час заходу діти вчилися розгадувати кросворди, працювати в команді, розвивали спостережливість, пам'ять, зв'язне мовлення, творчі здібності та кмітливість, поповнили словниковий запас українських слів і словосполучень.

Доповненням до заходу стала книжково-ілюстративна виставка «Казка+Пригода=Читаю з насолодою» На заході взяли участь учні та вчителі школи в кількості 44 особи.

Завдяки використанню ІТ-технологій розширилось українськомовне веб- середовище, єдиний культурний простір.

В рамках проекту працівниками центральної районної бібліотеки був створений блог «Українська як іноземна» [https://vin-ua.blogspot.com/](https://vin.ua.blogspot.com/). Мета блогу - зібрати в одному місці інформацію про становище української мови в суспільстві, забезпечити процес навчання української мови як іноземної сучасними інтерактивними матеріалами, призначеними для самостійної роботи та доступними в онлайн-режимі, а також цікавими методичними розробками вчителів-практиків;

Сформовані розділи:

- чинне законодавство про мови в Україні та цікаве про мовні Закони ([Законодавство](#))
- підбірки посібників/підручників для вивчення української мови як іноземної ([Вчителям](#) / [Учням](#))
- [події](#) в рамках проекту «Найміцніший кордон – державна мова»
- [огляди ЗМІ](#) про реалізацію проекту «Найміцніший кордон – державна мова» Із червня по жовтень 2019 року блог відвідали 1679 разів

У соціальній мережі фейсбук створена група «Говоримо українською»

<https://www.facebook.com/groups/2277359792529057/?ref=bookmarks> група створена для спілкування, вивчення пропозицій, побажань і рекомендацій щодо методики викладання, шляхів покращення української мови серед нацменшин. Учасниками групи у фейсбук є 53 особи різновікової категорії

Для популяризації книги та читання із серії віртуальних виставок «Читай зі мною, читай як я, читай краще мене» створені дві віртуальні виставки з перекладом на угорську мову «Твоя країна - Україна» <https://ru.calameo.com/read/0056694508a139d3e0436> , «Ми читаємо завзято, а читання нам це свято» <https://ru.calameo.com/read/005669450bef50724538b> та віртуальні виставка «Ти одна і неподільна, Україно моя вільна» <https://ru.calameo.com/read/005669450dacfd8d3f705>, «Дегустація

літературних новинок» без перекладів.
<https://ru.calameo.com/read/005669450dbcf48d7eae8> .які
презентуються на новоствореному блозі, соціальних мережах та
сайті Виноградівської ЦБС <http://vin-library.org/>. Віртуальні
виставки переглянуло 97 осіб

Також у рамках проєкту створені двохмовні буктлейлери по
творах сучасних українських письменників «Чарівний світ дитячої
української книги»

<https://www.youtube.com/watch?v=ruuJeUKTi1I&t=28s> та
«Український молодіжний формат»

<https://www.youtube.com/watch?v=2dZI4ScF7d0> - 139 осіб
переглянули буктрейлери на каналі YouTube.

Це своєрідна реклама нових книг сучасних українських
авторів, книг, приурочених до дат і визначних подій в Україні.
просування української дитячої книги серед представників
нацменшин. Зацікавлюємо, інформуємо, пропонуємо, залучаємо до
читання книг українською мовою.

31 жовтня у читальній залі ЦРБ відбулось підведення
підсумків реалізації проєкту за участю партнерів проєкту,
журналістів друкованих і електронних ЗМІ, представників влади.
Катерина Вашкеба координатор проєкту провела мультимедійну
презентацію про хід реалізації проєкту, зупинилась на індкаторах
проєкту, по складності і успіхах реалізації проєкту, поділилась
пропозиціями щодо подальшої роботи бібліотек по реалізації
проєкту. Виконані корострокові і довгострокові завдання проєкту.

Індикаторами проєкту стали:

- Кількість слухачів курсів української мови – 30 осіб
- Кількість учасників лялькових театрів Нове Село-17 осіб,
Шаланки - 8 осіб;
- Кількість проведених вистав – 20;
Кількість глядачів вистав – Нове Село – 578 осіб Шаланки
– 387 осіб;
- Кількість осіб, що скористалися матеріалами Центру
української культури «Читай українське, дивися
українське, слухай українське» понад 1000 осіб;

- Кількість користувачів бібліотек, які обирали книгу на українській мові - 457 користувачів різних вікових категорій;
- Кількість учасників інформаційно - просвітницьких заходів, які отримали інформацію про історію, побут, традиції у культуру українців - 941 різних за віком осіб, які донесли інформацію ще 1000 особам (друзям, односельцям, рідним);
- Кількість відвідувань блогу «Українська як іноземна» - 1679 разів;
- Кількість осіб-учасників групи «Говоримо українською» у фейсбук – 53;
- Кількість осіб з числа етнічних меншин, які отримали буклети «Новий закон “Про освіту”. Що він змінює для шкіл з угорською мовою навчання?», «Літературна мова, суржик і діалект. У чім різниця?», “У світі фразеологізмів. Порівняння українських і угорських висловів”, вебліографічний список «Е-мова» 4000 осіб з числа представників нацменшин району;
- Кількість осіб, які переглянули буктрейлери створені по творах сучасних українських письменників -139;
- Кількість осіб, які переглянули віртуальні виставки - 97.

За весь період реалізації проекту проводився моніторинг оцінки рівня ефективності управління та реалізації проекту шляхом неформального спостереження, опитування,

індивідуального спілкування. Враховуючи ризики реалізації проєкту пов'язану з її тематикою, це було дуже важливо, бо нам необхідно було відчувати суспільну думку, ставлення жителів району до мовного питання, яке після прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» знову загострилось. На жаль ризик негативних соціальних наслідків, ризик, пов'язаний з нестабільністю законодавства наявні і по сьогодні. Проблем у реалізації проєкту як таких не виникало. Всі партнери проєкту були активними учасниками, з розумінням і відповідальністю ставились до виконання покладених на них завдань.

Для зменшення цих ризиків ми і надалі проводитимемо інформаційно - роз'яснювальну роботу щодо мовної політики держави відносно нацменшин, розвінчуватимемо міфи про використання української мови в Україні, залучаючи у партнери культурологічні і громадські організації, представників органів місцевого самоврядування з числа представників нацменшин. Реалізуючи проєкт ми напрацювали певні заходи щодо покращення вивчення української мови серед представників нацменшин які викладені у буклеті «Найміцніший кордон-державна мова: з досвіду реалізації проєкту», а також розроблена районна «Програма поліпшення вивчення української мови серед представників нацменшин у Виноградівському районі на 2020 - 2024 роки»

- Необхідно запровадити адаптивну методику вивчення державної мови для національних меншин. Щоб вивчення української мови для угорськомовних дітей було доступним. Адже сама структура української мови відрізняється від структури угорської. По-друге, не менш важливим аспектом є кадри. Не вистачає вчителів української мови для угорськомовних шкіл. Тому потрібно, аби у кожній школі були кваліфіковані вчителі української мови. По-третє, немає якісних українсько-угорських та угорсько-українських словників, адаптивних підручників,

матеріалів, завдяки яким угорськомовним дітям можна буде легко пояснити специфіку української мови.

- Розвивати грантові програми для освітньо-туристичних подорожей школярів, бо більшість з учнів-предстаників національних меншин не виїжджали в інші регіони України: біднішим такі подорожі не по кишені, а заможніші їдуть в західному напрямку, подорожують за кордон.
- не знижувати прохідний поріг, а формувати адаптований для національних меншин банк завдань, оскільки програми різняться і другу мову складно вивчити на тому ж рівні, що й рідну, якою міркуєш і якою вільно спілкуєшся такі і інші пропозиції і заходи озвучені у Програмі.

Ми впевнені що вже наступне покоління ростиме з усвідомленням того, що володіти мовою держави, знати та цінувати традиції й культуру країни громадянином якої ти є – це не вимушена необхідність, а покликання усвідомленого вибору жити й розвиватись; будувати своє майбутнє не далеко за кордоном, а тут – на рідній українській землі. І це буде так.

Сталість проекту

Проект надзвичайно актуальний для району Є багато нових ідей, думок, напрацювань і однострумків які розуміють значимість проекту, тому він і надалі продовжуватиметься. Працюватимуть і надалі курси по вивченню української мови серед представників нацменшин, лялькові театри на волонтерських засадах. Проводитимуться інформаційні заходи, фестивалі, конкурси, показ художніх і документальних фільмів серед всіх вікових груп. Завдяки новітнім ІТ технологіям продовжуватимемо поширювати інформацію про заходи проведені у рамках проекту, вивчатимемо міжнародний досвід вивчення державної мови представниками нацменшин, ділитимемось напрацьованим досвідом. Досвід роботи у рамках реалізації проекту узагальнений у виді брошури і поширений у соціальних мережах, на веб-сайті центральної районної бібліотеки (<http://vin-library.org/>), блозі, у друкованих і

електронних ЗМІ. По завершенню проекту блог та група і надалі адмініструватиметься працівниками ЦРБ.

Мережуватимемо проект серед колег України. адже це загальнодержавна проблема багатоетнічної України.

Завершуючи проект можна стверджувати, що маленький «регіональний фундамент» пропаганди української мови та всього українського (літератури, пісні, музики, драматургії...), серед верств національних меншин, несе неабиякий багаж знань, що продовжать своє функціонування незалежно від строків втілення даного проекту. Бо своєрідне щеплення українською мовою відбулось і поволі набуває імунітету. Ми переконані що за умови цілестремованої роботи представників культури, освіти, владних структур, громадських і культурологічних товариств українська мова та література прокладуть собі дорогу до представників нацменшин і принесуть нашій державі авторитет і повагу. Обєднавшись ми і наділі матимемо багато пропагандистів української мови, культури, історії тоді і в Україні по - іншому ставитимуться до української мови, як мови міжетнічного спілкування.

Додаток №1

Планування занять курсів складено відповідно до Програми Зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури для осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 77 від 03.02.2016 р.)

Українська мова

1.	Алфавіт. Наголос. Основні випадки уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування <i>у-в, і-й</i> . Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [u], [o] в коренях слів.
2.	Правила вживання м'якого знака. Сполучення <i>йо,ьо</i> . Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків.
3.	Правопис префіксів і суфіксів. Найпоширеніші випадки чергування пригол. звуків. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах.
4.	Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів із рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів.
5.	Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис <i>н</i> та <i>nn</i> у прикметниках і дісприкметниках, <i>не</i> з різними част. мови
6.	Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Пароніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов.
7.	Загальнонавживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Застарілі й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про фразеологізми
8.	Будова слова. Спільнокореневі слова й форми того самого слова

9.	Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні; істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Число іменників.
10.	Відмінювання іменників. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання й відмінювання чоловічих імен по батькові. Кличний відмінок (у власних чоловічих та жіночих іменах).
11.	Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий. Способи їх творення (проста й складена форми). Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників.
12.	Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Типи відмінювання кількісних числівників.
13.	Порядкові числівники, особливості їх відмінювання. Особливості правопису числівників. Узгодження числівників з іменниками. Уживання числівника для позначення часу й дат
14.	Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання займенників. Творення й правопис неозначених і заперечних займенників
15.	Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на <i>но</i> , <i>-то</i>). Безособові дієслова.
16.	Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного й наказового способів дієслів. Особові закінчення дієслів I та II дієвідміни. Чергування приголосних в особових формах дієслів теп. та майб. часу.
17.	Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення актив. й пасив.

	дієприкметників теперішнього й минулого часу. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на <i>-но</i> , <i>-то</i> . Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівниковий зворот
18.	Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Правопис прислівників на <i>-о</i> , <i>-е</i> , утворених від прикметників і дієприкметників. Написання разом, окремо й через дефіс прислівників і сполучень прислівникового типу
19.	Прийменник як службова частина мови. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Правопис прийменників. Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні й підрядні. Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені). Правопис сполучників. Розрізнення сполучників та інших співзвучних частин мови.
20.	Частка як службова частина мови. Правопис часток
20.	Вигук як службова частина мови. Правопис вигуків
21.	Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення
21.	Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні.
22.	Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних другорядних членів (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень,

	відокремлених членів речення, звертань)
23.	Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Зв'язок між підметом і присудком
24.	Означення. Прикладка як різновид означення. Додаток. Обставина. Порівняльний зворот
25.	Грамматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значення головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні)
26.	Речення з однорідними членами. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення.
27.	Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в ускладненому реченні
28.	Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення
29.	Єднальні, протиставні й розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки в складносурядному реченні
30.	Складнопідрядне речення, його будова. Головна й підрядна частини. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку в складнопідрядному реченні.
31.	Основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умови, допустові). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, розділові знаки в них
32.	Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні

32.	Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку, розділові знаки в ньому
33.	Пряма й непряма мова. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог. Розділові знаки в конструкціях із прямою мовою, цитатою та діалогом
34.	Стили мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний), їх основні ознаки, функції. Написання власного висловлювання
35.	Види мовленнєвої діяльності; адресант і адресат мовлення; монологічне й діалогічне мовлення. Тема й основна думка висловлення. Вимоги до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність). Основні ознаки тексту: зв'язність, комунікативність, членованість, інформативність. Зміст і будова тексту, поділ тексту на абзаци, мікротеми. Способи зв'язку речень у тексті. Тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення

Найміцніший кордон - державна мова (з досвіду реалізації проєкту)

Відповідальний за випуск
Вашкеба К.Г.

Видання підготовлено за підтримки Українського культурного фонду.
Позиція Українського культурного фонду може не збігатись з думкою
автора.

Кількість примірників українською мовою - 50.

90300, Закарпатська обл. м. Виноградів, вул. Борканюка, 1
Виноградівська центральна районна бібліотека

